

Dan Meridor látogatása a Hitközségen

Izrael miniszterelnök-helyettesét díszében látta vendégül a Mazsihisz és a BZSH vezetősége. Megjelentek a vallási és világi vezetés, képviselői. *Feldmájer Péter* Mazsihisz-elnök üdvözlőbeszéde után pohárköszöntőt mondott, majd *Dan Meridor* rövid beszédében köszönte meg a vendéglátást, és adott tájékoztatót az izraeli-magyar kapcsolatokról.

Az izraeli vendéget fogadta többek között *Orbán Viktor* kormányfő és *Navracsics Tibor* miniszterelnök-helyettes is.

Só (Vájikrá)

Istentiszteletünk mindig vallási életünk középpontja. A történelem folyamán azonban megváltoztatta formáját, a legmarkánsabbban a második Szentély pusztulása után, a szétszórásban. Amikor felolvassuk Vájikrá hetiszakaszát (március 12.), majdnem csak és kizárólag az áldozatbemutatás módjait ismerjük meg, ahogy az ezt követő Cáv szidrában is.

Naturális stílusban szó esik vérről, zsírról, húsról, belsősegekről, vagyis kis túlzással mai istentiszteleteink elődjéről. Mindez nem valami elbeszélés formában, hanem pontos és félreérthetetlen utasítás, ha úgy tetszik, parancs hangnemben.

Persze, mint a 613 micva több pontja, úgy e heti szidránk parancsolatai is kizárólag a Szentély fennállásának idején érvényesek, ezért a Vájikrá tartalma legfeljebb „csak” az érdekesség szintjén számíthat érdeklődésre.

De mivel a Tórán semmi nem ok nélkül való, ragadjuk ki a szidra 2/13-as mondatát, mert alighanem magyarázatot találunk benne főétkezéseink egy pontjára, amire a kézmosást követően kerül sor.

Vöchol kárbán mincháthá BAMELÁCH TIMLÁ völo táš-bit MELÁCH brit elohechá méál minchátechá ál kol kárbánchá tákriv MELÁCH. Minden áldozatot szóva sózzad, és el ne hagyj a sózást, mert ez az isteni szövetség jele ételáldozatod bemutatásánál, egyébként minden áldozatot sózd meg!

No most, ha egyetlen mondaton belül négyszer(!) fordul elő a só, akkor annak alighanem fontos szerepe volt. Persze a vértelenítésnek ma is elengedhetetlen szerepe.

Már említettük korábban, hogy asztalunk az étkezés idején olyan, mint egy oltár. Ezért el is távolítjuk a késeket bencsolás előtt (nehogy sábbátkor „áldozatot mutassunk be”).

Maradt a só. Mikor felvágjuk a barcheszt, egy kis darabot megsózzunk, és úgy fogyasztjuk el.

Ennyi maradt az áldozatbemutatásból. No és persze az imakönyv.

Ráv

Magyar Zsidó Kongresszus Beszámoló

A Hitközség Dísztermében megtartott esemény ez alkalommal eltért a megszokottól. A Kongresszus vendégeként *Aliza Bin-Noun*, Izrael állam magyarországi nagykövete üdvözölhették a nagy számban megjelentek.

Feldmájer Péter elnök köszöntő szavai után emelkedett szólásra. Beszélt Izrael és Magyarország kapcsolatáról, hazája miniszterelnök helyettesének budapesti látogatásáról, annak hatásáról, az írott és elektronikus médiabeli népszerűsítéséről. Történelmi áttekintést adott a zsidóság letelepedéséről, szerepéről a múltban és a mában.

Elmondta, milyen nehéz volt lelkiileg átélnie a Budapesten és vidéken megtartott holokauszt-megemlékezéseket, ezzel kapcsolatosan utalt arra: a világ nem igazán tanult a történelemből.

Felhívta a figyelmet a nagykövetség honlapjára, annak naprakész információjára – azok fontosságára.

Említést tett az izraeli üzletemberek iránti negatív sajtoreflexiókról, hozzátéve, a két ország gazdasági kapcsolatának ékes bizonyítéka – sok egyéb mellett – a TEVA debreceni meglepedése is.

A kulturális kapcsolatokról szólva beszélt nyitottságról és elfogadásról. Hangsúlyozta a Beer-Sheva-i Ben Gurion és a Corvinus Egyetem közötti, kreditet érő tantárgy beiktatását, vendégtanárok cseréjét.

Aliza Bin-Noun előadásával kapcsolatosan kérdések merültek fel, melyekre átfogó, vagy igazán diplomatikus válaszok hangzottak el.

Összefoglalva, a teljesség igénye nélkül:

„Van-e politikai jelentősége annak, hogy a diplomáciai kapcsolatok újravétele óta valamennyi, Izraelből hazánkba akkreditált nagykövet rendelkezett valamilyen szintű maganyelv-tudással. Ez alól lesz majd kivétel a közeljövőben történő nagykövet váltáskor a hivatalát átvendő új tisztségviselő.”

Aliza Bin-Noun erre reflektálva elmondta, Izraelben egyre nehezebb a nyelvi kritériumnak is megfelelő személyt találni, a jelölt professzionális, nagy diplomáciai múlttal rendelkező személy lesz.

Aggasztó jelenségekre, mint például a Horthy-rezsim restaurálása, Horthy-szobor elhelyezése, a „kettős beszéd”, Izrael terve abban a tekintetben, hogy ne töltsen el aggodalom a hazai zsidóságot, egyiptomi politikai helyzet, a béke kérdése, néhány hazai televíziósatona egyoldalú műsora, a civil társadalom lehetőségeire, a „zsidóbűnözés” kifejezésre – hívta fel a figyelmet több kérdéző, majd mások Izrael állam „felkészültségéről” kértek tájékoztatást.

A nagykövet asszony válaszában a magyar belpolitikára vonatkozó felvetésekre aggasztónak ítélte a különféle megnyilvánulásokat, megjegyezve, az egyensúly érdekében például megteszik a szükséges lépéseket, kifejezte kérését: minden problémára időben hívják fel a figyelmet, és fejezzék ki tiltakozásukat.

Aliza Bin-Noun leszögezte, ma már más a helyzet, mint 1948-ig volt, még egy holokauszt nem fordulhat elő, és országa, ha kell, a világ összes zsidóját meg fogja védeni.

A közel-keleti jelenséggel kapcsolatban elmondta: Izrael valóban bé-

kére törekszik szomszédaival is, erős társadalommal és hadsereggel, de tárgyalófel szándéka híján nem könnyű a helyzete a „másik oldal nyomásgyakorlása, majd a világ megoldja” álláspontjával szemben.

Nem csak kérdések – válaszok hangzottak el, hanem olyan tájékoztatások is, mint a Magyar–Izraeli Baráti Társaságé, vagy az 1984-től több vidéki város egyetemét továbbtanulásra választó több mint ezer izraeli diák léte is.

Kis szünetet követően *Feldmájer Péter* az elnöki asztalnál *Streit Sándor* BZSH-elnök váltotta fel, aki napirendi pontcserét javasolva kérte a különféle bizottságok vezetőit-tagjait, beszéljenek a két kongresszus közti időszak munkájáról.

Siklósi Vilmos (Zalaegerszeg, Kegeleti Bizottság) felvetette: pontos adatokra lenne szükség a temetők számát, állapotát, helyét illetően. Feltérképezés, fotózás, adatrögzítés válna szükségessé. Szólt az eddigi együttműködő partnerekről és 3 év eredményeiről.

Turai János (Vác, Külügyi Bizottság) örömmel szolgált be több kapcsolat felvételéről is, valamint egy vándorkiállításra hívta fel a figyelmet.

Holländer Máté (Kosher Power) segítséget ajánlott fel a kegeleti bizottságnak a temetők audiovizuális adatrögzítése területén, valamint kifejezte kérését a különféle kulturális eseményeken történő jelenlétük okán, egyúttal annak publicitását ígérve.

Kirschner Péter (Kulturális Bizottság) szólt arról, milyen szakértelemmel, és precizitással vettek részt a különféle pályázatok elbírálása során, és fontos javaslatot jelentett be.

Erdélyi Miklós (Antiszemitizmus elleni Bizottság) Horthy Miklós Szegezen felállításra kerülő szobra kapcsán adott történelmi magyarázatot annak lehetetlen voltáról, egyúttal közös állásfoglalás közzétételét, döntéshozókhoz történő eljuttatását kérte.

Várlaki György (Gyöngyös) személyes problémáját, sérelmeit osztotta meg a kongresszusi küldöttekkel.

Frischman Edgár (Külügyi Bizottság) párhuzamos kapcsolat kiépítésre kért lehetőséget.

Maczó Kálmán a MAZS napjainkbeli „jogositványáról” kért tájékoztatást. A felmerülő kérésére, kérdésekre *Feldmájer Péter*, *Zoltai Gusztáv* ügyvezető igazgató, és *Streit Sándor* adtak megnyugtató választ.

Végül *Feldmájer Péter* bezárta a Kongresszus ülését, szólva a történelmi időről, a taktika-stratégia meghatározási nehézségről, a békés tárgyalásos úton történő problémarendezésről.

L. E.

g.j.

A kállói rebe a Dohány körzetben

Nagy megtiszteltetés érte a Dohány utcai körzetet, meglátogatta a kilét a híres nagykállói rebe leszámazottja, a jelenlegi kállói rebe.

Jichák Ejzik Taub, a magyarországi chászidizmus (egyik) megalapítója, a leghíresebb hazai cádik az egykori szabolcsi megyeszékhelyen, Nagykovácsán tanított 1781-től, haláláig. A Kállói Szentként is emlegetett csodarabbi *Bál Sém Tov*, azaz a Szent

I. tennév ismerőjeként híresült el a kelet-magyarországi chászid zsidók körében. Számtalan gyógyulás, bölcs példázat mellett, nevéhez fűződik a „Szólt a kakas már” című népdal, amely a vidéki zsidóság himnuszává vált. Az anekdoták szerint a fiatal Kossuth Lajost is megáldotta. Az ő ötödik generációs leszármazottja a jelenlegi, Amerikában élő rebe.

Jahrzeitje alkalmából keresi fel a jelenlegi kállói rebe a világszerte ismert cádik ajhelben (sátortetős sírboltban) őrzött sírját. Újtát megszakítva Londonból érkezett Budapestre, a Dohány utcai körzet Talud-Tóra termébe. Az eseményen a majd nyolcvan hívó mellett megjelent *Schweitzer József* nyugalmazott országos főrabbi, *Deutsch Róbert*, a Bét Din vezetője, a Bethlen zsinagóga főrabijá; *Frölich Róbert*, a Dohány utcai zsinagóga főrabijá, *Zeév Paskesz*, a MAOIH főtitkára, *Zoltai Gusztáv*, a BZSH és a Mazsihisz üv. igazgatója, körzetünk elnöke, illetve a Scheiber Sándor Gimnázium több diákja is.

A rebe, a közelgő purim kapcsán Mordecháj történetét mesélte el a megjelenteknek. Kiemelte, hogy a Tóra tanulása, a hagyományok megőrzése az életet jelentette akkor, s ma is a zsidóság számára. A jó hangulatú találkozó végén egyenként megáldotta a jelenlévőket, akik kvitlit is kitöltöttek és átadták neki, hogy segítse kívánságuk könnyebb, s mielőbbi megvalósulását. A körzet megköszönte, hogy alig másfél napos magyarországi tartózkodása alatt is szakított rá időt és megtisztelte látogatásával. A beszélgetés után a Dohány utcai főrabival, Frölich Róberttel és a körzet elnökével, Zoltai Gusztávval beszélgettek a magyarországi zsidóság helyzetéről. Aztán még éjszaka útnak indult Nagykovácsóra, majd Bécsből repül(t) vissza New Yorkba.

Kérjük, hogy adója 1%-ával támogassa a magyarországi zsidóságot. Technikai számunk: 0358

97701331135009 11003

ORZSE-díj Streit Sándornak

Streit Sándornak, a BZSH elnökének hatvanadik születésnapja alkalmából az ORZSE Rektori Tanácsa Pro Universitate díjat adományozott.

Az ünnepélyes és ugyanakkor

Löchájim!

meghitt légkörű találkozón *Schöner Alfréd* rektor-főrabbi méltatta az ünnepeltet. Elmondta, hogy a közös gyermekkor a zsidó tradíciók felejtethetetlen, mély nyomot hagyó megismerésének és megtartásának jegyében zajlott.

Szólott arról, hogy az ünnepelt olyan ember, aki személyiségével őrzi és tanítja a zsidóságot. A Nagyuvaros utcai zsinagóga közösségének elnökeként példát mutat a jidiskeit tudásában, megtartásában és megtartatá-

formáját, amelyben az Anna Frank Gimnázium elszegényedett, öreg tanárát, *Kuti (Klein) Tibort* részesítette az ünnepelt.

Az RT valamennyi tagjának nevében kívánt hosszú, boldog életet és jó egészséget az ünnepeltnek.

Sommer László arról szólt, hogy Streit Sándor a BZSH elnökeként igen nagy figyelmet fordít a zsidó iskolák életére, gondjaira és mindig segít problémáik megoldásában.

Eliezer Slomovits elmondta, hogy izraeliként befogadó közösséget talált a Nagyuvaros utcában. Héberül idézte bölcsseit arról az akkumulációs folyamatról, amelynek során az életkor különböző szakaszaiban összegyűjthető a bölcsességnek és tapasztalásnak az a mennyisége, amely nem teszi öreg emberré még a hatvanévest sem.

Szerinte Streit Sándor úgy ismeri a judaisztikát, hogy bármikor képes a rabbist helyettesíteni.

Streit Sándor meghatózottan köszönte meg a kitüntető díjat a vele járó oklevelet és az azzal együtt átadott gyönyörű kristályvázát. Elmondta, hogy a Nagyuvaros utcai közösség valaha tényleg páratlan volt Budapesten, mert hozzávetőlegesen nyolcvan százalékban zsidó vallású volt a környék lakossága. Most már nehezebb a tradíciók megőrzése. Büszkén számolt be arról, hogy rövidesen, remélhetően, még a napokban nagypapává válik.

Az ünnepség vidám koccintással és kötetlen beszélgetéssel zárult.

Tíz éve...

Lapunk egykori munkatársa, **Szigeti Imréné tíz esztendeje távozott az örök élet birodalmába. Azóta is emlegetjük, beszélünk róla, s példaképnek állítjuk újonnan jött munkatársaink elé. Jóságból, segítőkészségből, gondoskodásból – mindenképp, ami Ő volt. Hiányzik... Talán mi is hiányzunk neki... hiszen a szerkesztőség, mint mondogatta, második otthona volt.**

(kép)

Körzeti kitekintő

Debrecen

A DZSH székházának díszterme zsúfolásig megtelt tu bisvát ünnepe alkalmából. *Aser Ehrenfeld* rabbi érdekes párhuzamot vont előadásában a természet hozó fák, a díszfák, illetve az emberek között.

A természettel rendelkező fák súlyuknál fogva nagy szélben, csendben és lassan mozdulnak meg, míg a gyümölcsöt nem hozzák bizony susogó hangot hallatnak...

Ilyenkor már hagyomány, hogy csomaggal kedveskedik a hitközség vezetősége a megjelenteknek, a mozgásukban korlátozottak részére pedig eljuttatja a gyümölcsöket, nem maradhatnak ki ők sem az ünneplésből.

A rabbi szavait zenés műsor követte. Az énekesnő, *Polnauer Flóra*, jiddis, héber és ladino nyelven adott elő a közönség által többé-kevésbé ismert dalokat, *Kardos Dániel* gitárkísérettel. A feledhetetlen élményekkel gazdagított közönség nagy tapssal jutalmazta a produkciót.

Púrim a Hunyadi téren

2011. március 20. vasárnap, délután 17 órától

A programból:

Ünnepméltatás Domán István főrabbitól.

Klein Judit (zongorakísérettel) énekel.

Garai Róbert és Tarján Péter színművészek (két jelenet: Kohn és Grün, valamint Efrajim Kishon novellája alapján).

Scheiber Sándor-iskola drámatagozatos gyermekeinek műsora, betanító tanár Nagy Ágnes.

Hagyományos ünnepi finomságok.

Mindenkit vár, sőt elvár a körzet vezetősége, valamint a klubvezető.

Olvasói levél

Emlémem Scheiber Sándorról

1968-ban történt.

Leszerelvén a katonaságtól, ahol, mint előfelvételis egyetemista töltöttem pár hónapot, rendkívül magányosnak, elhanyagoltnak éreztem magamat.

Leendő évfolyamtársaim, akikkel együtt szolgáltuk a hazát, szétszóródtak az ország különböző tájaira, a régi gimnazista barátok, akik azonnal egyetem felvételt nyertek, időközben új kapcsolatokra tettek szert.

Ilyen lelkiállapotban ajánlotta édesanyám római partnernője, bizonyos Franci néni, hogy keressen fel a Rabbiképző Intézetet, ahol az Ő unokatestvére, Scheiber Sándor szívesen fogad hozzáam hasonló fiatalokat.

Itt kell megjegyznem, hogy ahhoz a nemzedékhez tartozom, amelynek nagy része nem részesült vallásos nevelésben, főleg azért, mert szüleink átélve az üldöztetés keserveit, kiábrándultak voltak, féltettek bennünket, és inkább távol tartottak a vallástól. Utóbb derült ki, hogy mindennek ellenére megtaláltuk egymást, függetlenül attól, hogy egyeseknek fogalmuk sem volt a hovatarozásukról. Szóval Franci néni elmagyarázta, hogy hol van a József körút 27., és csak annyit mondott, hogy legyenek ott péntek este hatkor, mondjam meg a Scheibernek, hogy Ő küldött.

Megszéppenve, elfogódottan érkeztem meg, szinte alig mertem megszólalni. Scheiber azonnal a vállamra tette a kezét, és úgy beszélt velem, mintha ezer éve ismert volna. Bevezetett a zsinagógába, és a mögötte lévő sorra mutatva mondta, hogy foglalják ott helyet. En szabadkozom: hogy ültem én oda, látva, hogy milyen tiszteletreméltó, idősebb urak ülnek ott, a fiatalságomon kívül még tudatlanságomat is szégyelltem. Pedig akkor még nem tudtam, hogy Scheiber mellett Szemere Samu, a már akkor 80 feletti világhírű filozófus, és további kitűnő tudós és vallást magas szinten ismerő és művelő tekintélyek ültek.

Szabadkozásomat látva megszánt és rámutatott az első sor jobb oldali első ülésére, és a rá jellemző finomsággal, de megfellebbezhetetlen gesztussal mondta: na, jó legyen, akkor ez lesz a Te helyed.

Azóta is ott ülök minden pénteken, legalábbis, ha egy módom van, onnan élveztem csodálatos beszédeit, tanításait, amelyeket már nálam már sokkal avatottabbak feldolgoztak. Élveztük a keddusokat, az Ő és az általa meghívott világhírű vendégek megszólalásait, amelyek örök emlékként élnek bennem, és valamennyiünkben, akik ennek részesei lehettünk.

Azt hiszem, vallási hovatarozástól függetlenül nem lehet megszámlálni azoknak az embereknek számát, akik Neki köszönhetik hitük megerősödését, az általános műveltség iránti igényük kialakulását, életük párját, egyéb kapcsolatokat.

És még egy személyes mondat:

Két éve – hatvanadik születésnapom alkalmából – nagy megtiszteltetés ért. Az intézmény jelenlegi rektor-főrabbiája – *Schöner Alfréd* – köszöntött, és nyújtott át egy gyönyörű névjegytartóban néhány kártyát, amelyeken a nevem mellett az szerepel, hogy No.1.

Balog János

Ajándék az időseknek

Az Élet Menete Alapítvány lelkes önkéntesei, egy-egy vasárnap délután a kórház és a két idősek otthona összes betege részére kis gyümölcsösomagokat osztottak, amit a betegek, könnyes szemmel fogadtak el az alapítvány aktivistáitól. Többen jelezték, hogy a gyerekeik és az unokáik is minden évben részt vesznek az Élet Menetén és az idén is már nagyon készülnek, hogy mehessenek, csak még nem tudják a dátumot. Több holokauszt túlélő idős emberrel sikerült egy kicsit elbeszélgetniük is a fiataloknak a háborúban velük történt eseményekről.

nak. Az üdvözlő beszédek követezően a vendégek jókívánságokkal és ajándékokkal halmozták el az ünneplő családokat.

– **Adományok.** Szegő László 30 ezer forintot küldött a Szeretetróháznak.

– **A Lichtenwörthi Táborcsoport** 2011. április 4-én, hétfőn, egynapos zarándokutat szervez autóbusszal. Találkozás reggel 6.30 órakor a Corvin előtt. Indulás 7.00 órakor. Viszsaérkezés ugyanoda az esti órákban. Jelentkezni lehet: NÜB (Népszínház u. 27. I. em. 6.), kedden 9–12-ig Földi Marikánál, csütörtökön 9–12-ig Kovács Miránál. Részvételi díj előreláthatólag: 3000 Ft.

Hírek, események

röviden

– **Brit. Sommer Ádám** (Ádám ben Simon) és neje (Edel bát Szára) gyermekét Trumá szombatját követő vasárnap fogadták be Ábrahám szövetségébe, *Schöner Alfréd* rektor-főrabbi irányításával. A mohél David Goldberg, a kvater Beer György, a szandok Sommer László, a Mazsihisz oktatási osztályvezetője volt, aki az Áron ben Ádám nevet adta hetedik unokájá-

AZ ÉLET MENETE - JOM HÁSOÁ NAPJA
2011. MÁJUS 2.
Budapest – Auschwitz
– Birkenau – Budapest
Utazás: április 30 – május 3-ig,
autóbuszokkal.
Jelentkezési határidő: 2011. március 11!
www.eletmenete.hu

Tallózás egykori zsidó újságokban

Munkácsi Bernát naplója

3.

Cikksorozatunk előző két darabjában Munkácsi (született: Munk) Bernát 1885. áprilisa és novembere között lezajlott első oroszországi tanulmányútja alkalmával készített, két füzetet megtöltött, naplószerűen vezetett jegyzeteivel, feljegyzéseivel foglalkoztunk. A szöveg spontán, közvetlen, életszerű. A stílus közvetlensége, esetlegessége, szinte már-már hevenyészettsége folytán úgy érezzük, mintha magunk is ott lennénk a napló írójával a helyszínen. Mintha mi is részesei lennénk a szerző kalandjainak. A magyar összehasonlító nyelvtudomány 1937-ban elhunyt jelentős tudósának, az akadémia rendes tagjának naplójából a Libanon című zsidó tudományos és kritikai folyóirat közölt részleteket, különös tekintettel azok zsidóságot érintő vonatkozásaira, 1938. március-áprilisi számában, mint írja, Dr. Munkácsi Ernő „hitközségi főgyűlész úr szíves engedelmével”. Bár Jankó János múzeumigazgató, aki A votjákok közt címmel, az Ethnographia című lapban írt jelentős tanulmányt az útról és a naplóról is 1892-ben, ennek kapcsán a napló szövegét átirta, stílusát megváltoztatta. A Libanon eredeti szövegrészleteket közöl.

Az 5645. zsinagógai év (1885) idejében töltött ros hasana – jom kippuri számvetése keserű eredményt hozott. Betegségek, anyagi problémák gyötörték a 25 éves fiatalbert. „Vissza kellett térnem atyám házába és ott őket és magamat sanyargatnom 7 1/2 hónapon át.” – emlékszik vissza az 1884-es év nyárutóján kezdődött betegségére, majd így folytatja: „Most oroszországi utam következett ezernyi rettenetével és szomorú tapasztalatokkal, hogy az emberiség legszebb ideáljai egyenlőség és szabadság lábál tiportatnak. Lépten-nyomon kellett tapasztalnom azt a kicsinylést, amelylyel kisebb nemzetek nemes törekvéseit lenézik; azt a gyűlöletet, mellyel szeretett hazám, magyar nemzetem iránt vannak. Hát még az a szorongatás és elnyomatás, amelyben a zsidóság sínylődik! – Aztán meg az ezer bajjal és akadállyal átélte utazás volt a földön! Aztán a reménytelen – éppenséggel a reménytelen jövőbe vetett tekintet, a visszaemlékezés azon rendkívüli küzdelmekre, melyekkel pályát szerezni igyekeztem, és melyek mind eredménytelenné váltak! Mindezen tények felkerültek emlékezetembe, s oly erős hatással voltak kedélyemre, hogy szeptember 9-ikén este a zsinagógába menet előtt ágyamra dőlve tovább egy óránál erősen zokogtam. Ezen jelenet még egyszer ismétlődött a szeptember 19-iki istentisztelet „adhodah” részénél azon szívet hasogató elégiák olvasásánál („asre ajin...”), melyeket, mióta világos felfogásom van a zsidóság és hitrokonaim helyzetéről, különben sem tudok soha könnyek nélkül olvasni. (Érdekes jelenség: Jomkipur napján ülsem mellett egésznap állott, és bójtölve imádkozott egy kikeresztelkedett zsidó.)”

A jóbarát, a tudóstárs Kúnos Ignác így ír erről: „Lelki életének többszörösen átértett magányosságában töprengő természete gettói egyedülvalóságában ősei hitéhez fordul megnyugvásért...” Munkácsi Bernát életének fontos üzenete van. „Öríztek annak a városnak a békéjét, melyben lakni fogtok, mert annak a békéje ezután a ti békétek is” – szövege a proféta a babiloni fogságba indulóknak. Évezredekre szóló programot fogalmazott meg, a száműzetését, az életben maradását, a túlélését. Művészet, irodalom, zene, filozófia, tudomány, a gazdasági élet felvirágoztatása, felfedezések, sportsikerek, ész, szellem, akarat származtak

ebből. A magyar zsidóság odaadásával, hazaszeretettel, alkotással hálálta meg a hazára találás rövid ideig tartó illúzióját.

„...a zsinagógában 9-én ülést béreltem 2 rubelért, melyet héber (Dov ben Meir Ábrahám méerec Hungár) és orosz átirattal ellátott névjegyet alapján vezettek a könyvbé. (...) Megismerkedtem néhány zsidó egyetemi hallgatóval, akiktől érdekes adatokat kaphattam hitrokonaink állapotáról az egyetemen. Érdekes, hogy itt tanári szakon egyetlen zsidó egyetemi hallgató nincs, mint-hogy tudják, hogy állást nem kaphatnának. Zsidó ösztöndíjban soha sem részesülhet, s nagy nehezen is csak tandíjmentességben. A keresztény kollégák éppenséggel megvetik zsidó társukat, s vajmi ritka eset, hogy akár külsőleg barátság alakuljon ki köztük. Ezekhez képest nálunk igazán aranyosak az állapotok, hála legyen a magyar nemzet jószívűségének és szabadelvűségének! Az egyetemi hallgatók közül némelyek voltak, akik sok ismerettel bírtak héber dolgokból is. Ezeknek én rendkívül megtetszem. – írta Munkácsi Bernát naplójában, majd így folytatta. – Más fajtából való Gabaj, az orvosnövendék úr, aki bár szintén becsüli hitrokonait és hozzájuk való tartozását, sőt Montefiore halálakor beszédet mondott a zsinagógában – mégis nézetem szerint csak klakéler. (...) Chajton asztalánál ismerkedtem meg Berman úrral is, ki Permben (Szbirszkájá ulica, Schuman apósa cége alatt) órakereskedő; evvel sokat beszélgettünk a zsidók viszonyai felől Oroszországban, sőt egyszer a lakásomra is feljött theázni. Voltak Chajton asztalánál szibériai (Thomszkból való) kaukázai és perzsai zsidók is – kiktől szintén több érdekeset lehetett hallanom.”

Szinte érezzük az írás sietőségét, az élményt a szavak mögött, ráismerünk helyzetekre, típusokra, kiknek reinkarnációi téren és időn túl, ma is itt élnek közöttünk. Nincsenek szépítések, áthallások csúsztatások. A szerkesztői bevezetőből tudjuk, hogy a napló központozását kellett csak kiegészíteni, meg a rövidítéseket feloldani, (pl.: h = hogy, pg = pedig stb.)

„A kaukáziai pl., kik a mi sefardim-jainkkal egyképpen viszik isteni tiszteletüket, beszélni tudtak Askenázi Zevi-ről, ki közöttük a Tamud tanítását meghíusította. Náluk a nők tatár módra egészen befedik arcukat, és férjük jelen nem léteben általában nem beszélnek idegennel. A gyermeknek atyja előtt fel kell állnia, és ha koldus is az öregember, aki az ajtón bejön, az egész társaság feláll. Szivarozni, vagy kalapot levenni báty vagy atya előtt nem lehet; úgy szintén illetlen dolog velük együtt fürödni. Nyelvük a bokharai tatár nyelv, öltözetük, mint a cserkeszeké; hatalmas testalkatú emberek, mintha Simson utódai lennének. Arcuk kifejezése, bőrük színe és hajzatuk egészen különbözik az európai zsidósgtól. Igen vallásosak talmudi alapon.”

Íme Munkácsi Bernát naplója. A részletek alapján, mint cseppből a tengerre, az egészre következtethetünk. Az üzenet, melyet 116 évvel azelőtt az ifjú tudós oly nagy igyekezettel körmölt, átjutott. „S fel-felmerül a régi álmom, az a szent vágy, meglátogatni azt a drága helyet, melynek minden porszeme őseim vérért tartalmazza, hol milliók hulltak el a hitért – melyért ma annyit szenvedünk, hol volt egy pillanatnyi idő, melyben a zsidóság önértetesen tekintett maga köré... (...) Szívemben jámbor fogadasként él e terv, de ajkaimra még nem merem felhozni...”

(Vége)

Magén István

Gerber úr egy napon a szokásos időnél előbb tért haza kóborlásából, és bekukkantva a konyhába azt látta, hogy a macskája a felhalmozódott edényeket mosogatja. A macska elé virágmintás linóleumkötény volt köve, fején menyecsikésen félrekitört babos kendőt viselt, és csodálatosképpen még csak ágaskodnia sem kellett, hogy a lefolyóba egymásra dobált edényeket, evőeszközöket felérje.

Már az úton hazafelé zúgott a feje, a szükség is igen szorongatta, így hát nem állhatott meg csodálkozni a nem mindennapi álmokéban, hanem a mellékhelyiség felé vette az útját, hogy eleget tegyen a természet követelő parancsának. Úgy gondolta, ha megkönnyebbül, elmúlik fejében a hasogató fájás, majd tovareppenek a víziói is. A mellékhelyiség ajtaján át azonban továbbra is folyamatosan hallotta az edények csörömpölését, sőt, mintha a macska még valami rég hallott dallamot is dúdolt volna. Miután ruházatát gondosan megigazítva kézmosás céljából újra benyitott a konyhába, látnia kellett, hogy a macska, befejezve a mosogatást, már az edények eltörlésén szorgoskodik, majd a tányérokat, poharakat ellenőrzés céljából az ablak felé tartva megforgatja, és berakja a konyhaszekrény rekeszeibe.

Úgy látszik, megörültem – rögzítette tárgyilagosan a tényeket Gerber úr, miután hökkenten visszahátrálva a szalonba egy székbe rogyott, és megpróbált számot vetni a látottakkal. Ez a rideg tárgyilagosság hozzátartozott Gerber úrhoz, mondhatni ez volt a kenyeré, hiszen egykor Gerőfi néven matematikát tanított egy zord gimnáziumban. Szilárdan feltette magában, hogy határvonalat húz a lehetséges és a lehetetlen dolgok között.

Tehát – mondta félhangosan – cserbenhagytak az értekeim, mégpedig a látásom és a hallásom egyszerre, mert hallucinációk és vízióm vannak. Lehetetlen ugyanis, hogy bármely értelmes állat képes legyen folyamatos, önálló cselekvésre. Máskülönben pedig az európai círnos néven ismert házimacska nem tartozik az ember-szabású gerinces főemlősök osztályába, mellő a végtagjai mancsokba végződnek, és azok nem alkalmasak tárgyak, eszközök megragadására. E tényeknek tudatában nem feltételezhető, hogy...

Hirtelen a macska, még mindég két lábán járva és a fenn leírt öltözékben – kötényben, fejkendőben –, megjelent az ajtó fénykoszorójában, olyan valószínűságon és félreérthetetlenül, hogy Gerber úr felülvoltított félelmében. A macska indignálódva, látható megütközéssel az arcán (a pófáján) összecsapta a kezét (mancsait), és Gerber úr már-már attól félt, hogy emberi hangon meg is szólal. A macska azonban beérte egy rosszálló fejcsóválással, és nekilátott egy tollseprűvel és porronggyal letörölgetni Gerber úr vackait.

Itt még kénytelen vagyok megszakítani a történetet, magára hagyni Gerber urat és elmondani, miként jutott ehhez a csodálatos állathoz, akire oly sok szeretetet pazarolt, sőt némi pénzt is költött. A piszkos anyagiakat azért tartom fontosnak megemlíteni, mert Gerber úr nem vagy csak alig rendelkezett jövedelemmel, megmaradt kevéske érték tárgyait pedig emlékként őrizte, és egy buldog makacsságával ragaszkodott a vackaihoz.

Akármielyen hihetetlen is, Gerber úr ezt a csodálatos lényt mint közönséges kiscica szedte fel egy lebombázott ház helyén tátongó gödörből. A cicca cénnavékony, kitaró miákolása felkeltette a környéken bókászó Gerber úr figyelmét, és részleges süketisége dacára rövid keresgélés után fellelte a hang gazdáját.

– Nini! Egy Felis catus! Igen-igen, csakugyan, ismerte fel az állatot Gerber úr, noha a kiscicának nem volt farka.

A MÉLYSÉGBŐL KIÁLTOK HOZZÁD, URAM! – vilantompult agyába a zsoldár régen, meg a szülői házban hallott idézete. Tehát: egy Felis catus, amely segítséget kér tőled, Gerőfi Gerber Andor véglegesített középiskolai matematikatanártól. Segítséget kér, amelyet nincs jogod megtagadni tőle, annak dacára, hogy ez a csak pár ezer éve domesztikált állatfajta közismert bacilushordozó, sőt, a Cestodesek, Magyarországon a pántlikaférgék egyik terjesztője. Másrészt viszont az ókori népek, kiváltképpen az egyiptomiak, Basztetet istennőként tisztelték, nagy becsben tartották ökelmét. Akkor tehát megfontolandó? Hmm...

Miután mindezeket Gerber úr alaposan végiggondolta, félhangosan el is mondta magának, kiemelte az állatot a gödörből, s a nagykabátja külső zsebébe sülyesztve hazavitte.

Minek pazaroljam most a papírt azokra a különböző bajokra, kellemetlenségekre, amelyeket a macska – az első pillanattól kezdve, hogy az otthonába fogadta – okozott Gerber úrnak. Nem hagyta aludni, siralmas nyávogásával, később hálás dorombolásával zavarva meg éjszakai nyugalmát. Végül is azonban mindezek a kiadások, kellemetlenségek sokszorosan megtérültek, és ama csodálatos naptól kezdődően bátran mondhatni, a macska, és csakis a macska tartotta felszínen Gerber úr rozszant életét, mert nemcsak főzött, takarított rá, de bár-

mily hihetetlen, elintézte ügyes-bajos hivatalos dolgait is, mivel Gerber úr állapota egyre romlott, és az utcákon való céltalan csatangolásnál többet nem tudott tenni. A macska azonban ellátta őt abból a kevéske pénzből, amit ugyancsak a macska utánjárása folytán nyugdíjként kiutaltak, helyesebben kiutáltak neki a hatóságok.

Gerber úr, az első meglepetésen túlesve, lassanként természetesnek találta a varázsmacskát. Úgy gondolta, hogy a csoda kijár neki az égiektől, miután akaratauk szerint – mert hiszen egy fűszál sem görbülhet meg az Ő tudta, akarata nélkül – elvették tőle a családját, szeretve tisztelt feleségét, imádozt egyetlen lányát és rajongva bálványozott unokáját. Ezzel az unokával, aki már Gerőfi néven született, sőt később talán már Gerőffy István névre hallgatott volna, ha életben hagyják, nagyra törő terveit voltak Gerber úrnak. Almaiban főiskolai igazgatónak, egyetemi docensnek, kultuszminisztériumi államtitkárnak vágyta látni a fiúcskát.

Mindezek a dolgok a macskával már azután történtek, hogy Gerber úr egy ródlin csúszkálva hazaérkezett Rákosszentmihályról. A ródlit egy bizonyos Lajosné

húzta, akinek a vezetőneve már kiesett Gerber úr és a ház lakóinak emlékezetéből. Gerber úr egykedvűen lovagolva ülte meg a szánkát (és nem szánkót, ahogy ezt egyesek magyarul tanulatlan mondják), és csak időnként, egy-egy zökkenőnél, lóhullákat, embertetemeteket kikerülő kanyarnál dől le a lu-

csokba. X. Lajosné mindig felsegítette, és türellemmel húzta el egészen a Mozsár és a Nagymező utca sarkán lévő házig. A lakók mindjárt felismerték Gerber urat, bár ő eleinte nem ismert fel senkit, de csak nagy nehezen tudták eldönteni, mit is kezdjenek a szerencsétlen, szélütött öregemberrel. Végül, mert az üresen állott, visszaköltöztették a lakásába.

X. Lajosné még ott állott egy darabig az udvaron, és bőbeszédűen mesélte mindenkinek, mint talált rá a kóválygó, magányos emberre, éppen amikor a két front között voltak, hogy s mint állapította meg a zsebében lévő bejelentőlapja alapján az illetőségét, bújtatta, rejtegette, és most hazahozta. Később a Terus, a viciné, adott X. Lajosnének egy ólomkristály vázát (ennél többet nem adhatok a dolgaiból az ő beleegyezése nélkül!), mire X. Lajosné eltávozott a házból és Gerber úr életéből, amelyet végeredményében tényleg ő mentett meg.

Igaz, nem hosszú időre, mert Gerber úr, akit fénykorában Gerőfi néven tisztelték és rettegetek az Eötvös Gimnázium tanulói, alig két évvel élte túl a háború befejezését. Habár a tisztifőorvos természetes halált írt be a halotti bizonyítványba, az exitus okaként agyvérzést jelölve meg, önknek elárulhatom, hogy Gerber urat csodafegyver ölte meg. Az egyetlen realizált csodafegyver, amely a sok ígéretésből végre bevetésre is került. Ez a késleltetett gyújtású puskatusítés volt az, amely megkímélte Gerber urat attól, hogy végignéze szeretve tisztelt felesége, imádozt egyetlen lánya és rajongva istentűnt unokája kivégését a pesti Duna-parton. Ez az ütős magatehetetlen ronccsa tette ugyan Gerber urat, de mégis jótétemény volt, mert megengedte neki semmiről semmit sem tudni, és ha élni nem is, de két évig még létezni hagyta.

Valami lehetetlen nevű szervezet, Hervadt Karika vagy mi jött Gerber urat elakarítani. A viciné, a Terus, a poroló mellett állva így parentálta el: „Jobb lett vón a szegény fejnek, ha ű sem gyűn haza tübbet” – és azt hiszem, ebben mindannyian egyetérthetünk. Egyébként – mondta még rövid nekrológiájában a Terus – mostam, főztem, takarítottam szegényre, oszt meg sem köszönte, csak nízett rám azzal a két ijedt szemével, mint valami csudára! Máskor meg feltette a kérdést, anélkül, hogy választ várt volna rá: „Hát a Duna-partról Rákosszentmihályra meg hogy került ki szegény feje? Ezt mondja meg nekem valaki!”

Na, ja! A macska! Hát ő, gazdája halála után, minthogy befejezte égi küldetését, visszaváltozott közönséges házimacskává.

A félemeleten lakó Sziklainé befogadta, mert a kislánya könyörgött az állatért. Talán meg is maradt volna, de levert egy vázát, és így a kislány minden rimánkodása ellenére kitétték a szűrét. Na és kinek kell egy farkatlan vörös nőstény macska? Gerber úr lakását egy vidéki iparoscsalád kapta meg, a macska két éjjel ott nyávogott az ajtóban, míg végül is egy hasábfával elzavarták, mert a vidéki embereknek nincs érzékük különbséget tenni macska és macska között. Azt hiszem, később ki is szökött a házból, és így most felhívással fordulok nemcsak a ház, de a Föld minden lakójához: Ha látnak egy vörös, farkatlan nőstény macskát, tegyenek ki elébe újságpapírban egy kis ételmaradékot, engedjék meg neki, hogy meghúzódjék a mosókonyhában, a padláson vagy a lépcsőzúgban, szoptassa, felnevelje a kölykeit. Szóval, hogy legyenek jobbak, emberségesebbek hozzá, mint mondjuk Gerber Gerőfi tanár úrhoz voltak.

CSOMÓS RÓBERT

Isten vele, tanár úr!

Hősi halált haltak a magyar hazáért

פ"נ
הבחור העקר
שלמה
בן כה' אהרן ווייס ני
נפטר י"ב אדר א' תרע"ט לפק
ושם אמו ריזל תנצבה
WEISZ SÁNDOR
21 ÉVES KORÁBAN
A CSEH KIVERETÉSKOR
ÁLDOZTA FEL HŐSI VITÉZ
LELKÉT
MAGYAR HAZÁNK OLTÁRÁN
1919 január 29én

Az első világháború végén, egy történelmi korszak, az Osztrák–Magyar Monarchia napjainak lezárulása, széthullása idején Sopron szava-zott az új, polgári Magyarországhoz tartozásáról, amiért is a „leghűsebb város”-ként („civitas fidelissima”) tartja nyilván a magyar közvélemény. Amikor pedig az „őszirózsás”, újszülött Magyar Köztársaság

ság polgári demokratikus kormánya megtiltott minden fegyveres ellenállást a győztes antant haderőkel szemben, volt egy város, melynek polgárai úgy döntöttek, hogy saját kezükbe véve a sorsukat, fegyveres népfelkeléssel verik ki a készülő új, „triannoni határon” is túllépő cseh légiós megszállókat. 1919. január 29-én ez a város Balassagyarmat volt, melyet a „legbátrabb város”-nak (civitas for-

tissima) neveztek el. Ezekre a sorsfordító eseményekre 1990 óta a helyi önkormányzat és a civil lakosság minden esztendőben megemlékezik, és 2005 óta a Magyar Köztársaság parlamentje a „civitas fortissima” cím hivatalos használatát is engedélyezte. Az elmúlt két évtizedben a korabeli harcokra történő megemlékezésekből valahogyan mindig kimaradt az a tény, hogy a vasutas, postás, gimnazista civil népfelkelők sorában ott harcoltak a zsidóság fiai is. Sőt, a hősi halált haltak emléktábláján, melyet 1922-ben személyesen Horthy Miklós avatott föl, ott található Weisz Sándor neve is. Mint annak a közelmúltban Majdán Béla történész utánajárt, az alig huszonegy esztendőes kereskedősegéd a harcok során tarkólövést kapott, és két héttel később – a seb elfertőződése következtében – hunyt el. A Kertész István Alapítvány és a helyi hitközség szervezésében a napokban az első világháborúban elesett balassagyarmati zsidó hősök „Városi Emléknap”-jának megtartására került sor. Ennek keretében a történész a műemlék zsidótemetőben Weisz Sándor sírjánál fölidézte a korabeli eseményeket, melynek során fölhívta a figyelmet a sírkő feliratára is. Ezen többek között az olvasható, hogy Weisz Sándor, „a cseh kiveretésekor vitéz lelkét föláltozta a magyar haza oltárán”. Az előadó elmondta, hogy – mintegy a dualizmus kori magyar zsidóság asszimilációjának mementójaként – mindössze pár lépésre Weisz Sándor sírjától található a „cseh kiverő” zsidó fiatalember közeli rokonának, Vértes (Weisz) Ervinnek fekete márvány síremléke, melyen egy első világháborús magyar páncélos rohamisák ábrázolásán túl az alábbi szöveg olvasható: „Pro patria, Vértes Ervin a szülők egyetlen fiaként”, mint a „Magy. Kir. 16-ik honvéd gyalogezred hadapródja” „1915 év tavaszán 21 éves korában hazájáért hősi halált halt”. Ugyancsak elhangzott, hogy az Ipoly-parti volt megyeszékhely nagy létszámú zsidóságának sorából az első világháborúban a legkülönbözőbb frontvonalakon 46-an vesztették életüket.

Az első világháborús balassagyarmati zsidó hősökre történő megemlékezésre az önkormányzat, a Civitas Fortissima Kör, a hitközség és a Kertész István Alapítvány a műemlék ortodox temetőbe hívták meg a város lakosságát. A rendhagyó eseményen Medvác Lajos polgármester, Bauer József hitközségi elnök, Szakács Zoltán, a Civitas Fortissima Kör elnöke, valamint a történelmi keresztény egyházak és a balassagyarmati társadalmi, gazdasági szervezetek képviselői hajtottak fejet Weisz Sándor síremlékénél.

A Balassi Bálint Gimnázium, a Szent Imre Keresztény Általános Iskola és Gimnázium, valamint a Szent-Györgyi Albert Gimnázium és Szakközépiskola tanulói, tanárai is elhelyeztek egy-egy kavicsot, illetve egy-egy szál virágot tiszteletük jeléül.

90 ÉVE...

A vérontás után: vita a halottak számáról

1921. január 6-án Avarffy Elek képviselő tollából cikk jelent meg a Nemzeti Újságban „Néhány szó a galíciaiakról és egy kis statisztika” címmel.

Az írás felelevenítette a pár év előtti vádat, hogy a magyar zsidóság nem teljesítette háborús kötelességét. Egy Volkssturm című osztrák pamflet alapján megállapította, hogy a zsidóság 0,05%-a és a zsidó katonák mindössze 1%-a pusztult el a fronton. Egy héttel később, január 15-én, az Egyenlőség vezércikkben cáfolta Avarffy állításait, amelyek szerint mindössze 500 zsidó katona esett volna el, és legalább 10 ezerre tette ezt a számot. Avarffy felvette a kesztyűt, és négy nappal később „A zsidóság háborús elvesztése” című cikkében fenntartotta állításait. Elhúzódtó sajtóvita kezdődött, személyeskedésekkel, például az Egyenlőség kiderítette, hogy Avarffy édesapjának Huzli volt az eredeti családneve. Perre került sor, és a Statisztikai Hivatal Szabolcsi Lajosnak, az Egyenlőség szerkesztőjének adott ígazat. Nagy szerepe volt ebben a Pesti Izraelita Hitközség Jogvédő Irodájának, amely kérdőíveket küldött a hitközségekhez a hősi halottak összeírásáról, ennek eredményét két hatalmas bőrdobozban hitközségi alkalmazottak cipelték a tárgyalásra. Avarffy fellebbezései miatt a per 29 hónapig húzódott, végül a királyi kúria 1923. június 20-án elutasította a magánvádló semmisségi panaszát.

Noha a pert Szabolcsi Lajos minden fórumon megnyerte, a közhangulat kellemetlenül befolyásolták a zsidó katonák elleni vádak. Amikor a nemzetgyűlésen 1920 áprilisában Sándor Pál képviselő szót kért a zsidó frontharcosok védelmében, közbekiabálásokkal zavarták. Ezek színvonalára jellemző, hogy amikor 1920 szeptemberében felemlítette, hogy a leggazdagabb zsidó családoknak is megvoltak a maguk hősi halottai, Somogyi István képviselő Ullmann Ferencnél így szólt közbe:

– Minek ment huszárnak? Ment volna tüzernek, akkor életben maradt volna. Hegedűs György képviselő szerint a kevés zsidó halott is csak véletlenül esett el.

Sajnos nem ez volt az egyetlen ilyen sértő megnyilvánulás. Kovács Alajos már címében is (A zsidóság térfoglalása Magyarországon. Bp., 1922) provokatív műve szerint a zsidóság a háborúban „csak feleannyi véráldozatot hozott, mint amennyi őket népességi arányuk szerint kötelezte volna”. Ez így nem felelt meg a valóságnak, de a zsidó veszteség valószínűleg valamivel alatta maradt lakossági arányuknak.

Mi volt ennek a reális magyarázata? A fronton a legnagyobb veszteségeket a gyalogság szenvedte, ahová a műszakilag képzetlen parasztférfiakat irányították. Zsidóknak iskolázottságuk és kereskedelmi ismereteik révén nagy esélyük volt az alakulatok adminisztratív és ellátási részlegébe kerülni. Ne feledjük, hogy a bevonulók legalább harmada írástudatlan volt! Továbbá az arcvonal Galiciában és Bukovinában húzódtott, ahol nagyon fontos volt a helyi zsidósággal való érintkezés, hír- és élelmiszer-beszerezési szempontból is. Ugyanakkor statisztikák bizonyítják, hogy a tűzvonalban a zsidó elesettek és sebesültek aránya nemcsak elérte, hanem meghaladta keresztény bajtársaikét. Mi volt ennek az érdekes jelenségnek az oka? Lehetett gyengébb fizikum, ügyetlenség, de talán altisztai rosszindulat, veszélyesebb helyre való állítás is. Mindenképpen jelzi azonban, hogy a zsidó katona a lövészárkokban nem kerülte a veszélyt, teljesítette kötelességét.

Érdekes módon sem akkor, sem később nem illetik a zsidókat az ellenséghez való átállás, hadifogságba menekülés vádjával, amely a nemzetiségiakkal szemben gyakran elhangzik. Erre nemcsak az antiszemita orosz és román haderővel harcoló csapatoknál, de az olasz fronton, sőt a törököknek segítségül Palesztinába küldött csapatoknál sem volt példa.

Amikor az egyes települések hősi halottaik tiszteletére emlékoszlopot emeltek, volt község, ahol a kampány hatására az elesett zsidók neveit nem akarták azon feltüntetni. Egy másik községben pedig nem hívták meg a leleplezésre a felvett zsidó halottak hozzátartozóit.

Ennek a propagandának az ellensúlyozására a zsidó sajtóban végig nagy teret adtak a háborús áldozatok számontartásának. Nemcsak cikkek, kiadványok foglalkoztak a témával, de a Zsidó Hősök Könyvét Horthy kormányzóknak ajánlották, és ő el is fogadta. Hatalmas emlékoszlopot emeltek a Kozma utcai temető díszhelyén, 1931-re elkészült a Dohány utcai templomot kiegészítő Hősök Temploma, s létezett Zsidó Hadviselő Szövetsége.

Ez is hozzátartozott a méltatlan vádak megválaszolásához!

Róbert Péter

KÖNYVISMERTETŐ

Kormos Szilvia: A váci zsidó temetők

Budapest: MTA Judaisztikai Kutatóközpont, 2010. 555 pp.

Kormos Szilvia könyve – mint a címe mutatja – Vác zsidó temetőiről szól; két sírkert a status quo ante és az ortodox teljes körű feldolgozását adja.

A szerző e témához nemcsak tudományos szempontból, hanem érzelmileg is kötődik. Kormos Szilvia elkötelezettsége, alaposága, a terepen szükség-szerűen végzett több éves kitartó munkája kellett ahhoz, hogy a kötetet¹ élet-re hívja. 2008-ban Bányai Viktóriával közösen Alsó- és Felsőszeli egykori zsidóságáról szóló tanulmányt publikáltak.² Tudományos munkájával párhuzamosan különböző intézményekben modern héber nyelvet oktatott. A két területre vonatkozó együttes tájékozottsága révén lehetett monográfiája magas színvonalúan feldolgozott. Nézetem szerint minden e kérdéskört érintő dolgozat történelmünk, kultúránk, néprajzunk, vallási életünk, egyben az elmúlt életek egy-egy felszínre hozott emlékdarabja, melyet közreadással kell megőriznünk. A fent írtakhoz kapcsolódva, zsidó temetői publikációk sokaságát lehetne felsorolni. Két kiemelt példa: Demeter Lajos: A sepsiszentgyörgyi zsidó temető sírkövei³ c. tanulmány, Brocke, Michael: Der Jüdische Friedhof in Solingen. Solingenben 1996-ban adta ki a helyi levéltár.⁴ Ez utóbbi a zsidó temető teljes körű feldolgozásának példaértékű remeke.

Kormos Szilvia kötete a 20 éves múlttra visszatekintő Hungaria Judaica 24. darabja, mely sorozatban elismert külföldi és magyar szerzők judaica ismereteiket publikálják. A mű lektora R. Dow Weber, szerkesztője a szerző valamint Bányai Viktória, tervezője Környei Anikó, tördelte Szalai Éva, kivitelező az ELTE Eötvös Kiadó. Kézbe véve a könyvet; formátuma tetszetős, az első és hátsó borító színes, belső felvételei fekete-fehérben készültek.

Szerkezete: „A váci zsidóság vázlatos története”, „A váci zsidó temetők története”, „A váci zsidó temetők elemzése”, majd a status quo ill. ortodoxtemető feliratait, „A bővebb szövegezésű feliratok”, „Adattárak”, „Névjegyzékek”, „Függelék” fejezetek.

„A váci zsidó temetők elemzése” fejezet a monográfia tulajdonképpeni magja, mely széles körű információkat ad. Kiemelem, hogy a status quo és az ortodox sírkertek beszámozott köveinek héber felirata valamint azok magyar fordítása igen értékes része a könyvnek.

A szerző külön fejezetet szánt a bővebb szövegezésű sírfeliratoknak melyek magyar fordítása nagyszerű ötlet. Segítségével az érdeklődő betekintést nyerhet a zsidóság kegyeleti kultúrájába és lelkiségébe.

A névmutatók, tájékoztatók, táblázatok hibátlanul szolgálják céljukat. A könyv „Zsidó (héber/jiddis) és polgári nevek egyeztetése” része kitűnő munka. Füzet, különnyomat formátumban minden e témával foglalkozó kutató kézikönyvtárában a helye!

A „Függelék” összeállítása szabályszerű. A „Sírkövek” fotói élvezetnek minket egy csendes, nyugodt, mégis figyelemfelkeltő világba, a váci zsidó temetőbe.

Összegezve elmondhatom, hogy Kormos Szilvia munkája előrelépés a temetőkutatásban. Egyrészt, hogy eddig fel nem tárt sírkertet vett vizsgálat alá, másrészt ötletei felhasználásával egy példaértékűen feldolgozott kötetet gyarapította a tudományos munkák sorát. A hátoldali ismertetés szavaival: „A kötet Magyarországon a legelső teljes kiadása egy nagyobb település zsidó sírfeliratainak.” Szakembereknek és érdeklődő olvasók számára is ajánlom!

Ábrahám Vera
könyvtáros, temetőkutató

¹ Mint a zsidó temetők – gyakran igen mostoha körülmények között dolgozó – elkötelezett kutatója, ezt hitelesen állíthatom.

² Bányai Viktória–Kormos Szilvia: Alsó- és Felsőszeli egykori zsidó népessége = Fórum Társadalomtudományi Szemle, X. évf. 2008/1 pp. 163-184.

³ Demeter Lajos: A sepsiszentgyörgyi zsidó temető sírkövei = Acta /A Székely Múzeum, Csíki Székely Múzeum és az Erdővidéki Múzeum Évkönyvei II. k. Sepsiszentgyörgy: Székely Múzeum, 1997

⁴ Brocke, Michael: Der Jüdische Friedhof in Solingen. Stadtarchiv: Solingen, 1996.

Pápán felolvasták a mártírok neveit

(Tudósítónktól)

66 esztendeje szabadult fel az auschwitzi haláltábor. A meggyilkoltak 40 százezere magyar volt, ezért Auschwitz a magyar történelem egyik letragikusabb színhelye. A holokauszt az egész magyar nemzet tragédiája, az állam nem védte meg állampolgárait egy idegen hatalommal szemben. Január 27-én országos zsinat tartott megemlékezéseket. A pápai önkormányzat gyászünnepeinek helyszíne az egykori zsinagóga volt. Ide hívták mindazokat, akik a Nemzetközi Holokauszt Emléknapon közösen kívántak fejet hajtani a városból elhurcolt zsidó áldozatok emléke előtt. 850 mécses és 60 gyertya égett a több mint 2000 mártír tiszteletére. Áldozó Tamás alpolgármester Csoóri Sándor Emlékezés egy régi utcára című versét mondta el. Ezt követően Kovács Zoltán megyei kormányhivatal-vezető, országgyűlési képviselő, Gógös Zoltán or-

szággyűlési képviselő, Pápa képviselő-testületének valamennyi megjelent tagja – a Jobbik helyi képviselőjének kivételével –, illetve a megemlékezésen részt vevő polgárok – többek közt a Pápa és Környéke Zsidó Kulturális Hagyományörző Egyesület elnöke, Politzer Sándor, a MEASZ Veszprém megyei elnöke, a megyei önkormányzat humán erőforrás bizottságának tagja, Kerecsényi Zoltán, valamint Ortutay Gábor, a pápai Hit Gyülekezete lelkes vezetője – órákon át olvasták fel a 2154 helybéli zsidó áldozat nevét. E kegyeletteljes rendezvénynek bizonyára hagyománya lesz a dunántúli kisvárosban, ahol valaha Veszprém megye legnépesebb közössége élt. S talán a Petőfi utcában álló templom épülete – mely Magyarország harmadik legnagyobb zsinagógája volt – rendkívül elhanyagolt állapotából egyszer csak megújul, s emlékhelyként, múzeumként várhatja majd az embereket.

Nagy Angela

Az Alap Alapítvány alapja

Keren Hayesod

Több mint 90 évvel ezelőtt cionista aktivisták kis csoportja gyűlt össze Londonban abból a célból, hogy létrehozzanak egy globális együttműködési hálózatot, mely biztosíthatja Izrael állam megalapítását, biztonságát és jólétét. A cionista mozgalom forrásteremtő ágaként megteremtett Keren Hayesod (magyarul: *Az Alap Alapítvány*) a zsidó állam építésének, gyarapodásának és fejlesztésének élharcosa. Története szétválaszthatatlanul összefonódik Izrael történetével.

Korai éveiben a zsidó világ különböző pontjairól származó adományok segítségével a Keren Hayesod (a továbbiakban: KH) Európából zsidó menekültek tízezreit juttatta el Izrael földjére, segítette befogadásukat, több mint 900 városi és falusi települést hozott létre, otthonokat és munkahelyeket teremtett az új bevándorlók számára. Mindeközben támogatta az ipari beruházásokat, valamint fejlesztette a megvalósítandó állam gazdasági, oktatási és kulturális intézményrendszerét.

Az állam megalapítása után a KH (angol nevén: United Israel Appeal) a fiatal ország egyik nemzeti intézményévé vált, és Izrael kizárólagosságot adott a szervezetnek a forrásteremtési feladatok elvégzésére az egész világon (csak az Egyesült Államokra nem terjedt ki a kizárólagosság). A kneszszet 1956-ban mindezt „A Keren Hayesod törvény”-ben rögzítette. E történelmi együttműködés tavaly októberben ismét megerősítést nyert, amikor Benjamin Netanjahu miniszterelnök aláírta azt az együttműködési egyezményt, amely elismerte a Keren Hayesod támogatóinak 90 év alatt szerzett műhatatlan érdemeit.

Napjainkban a Jewish Agencyvel szoros együttműködésben a KH megkettőzte erőfeszítéseit az állam nemzeti prioritásainak előmozdítása érdekében. A mai Izrael előtt álló ki-

hívások tükrében a KH küldetése három fő területre terjed ki.

Az izraeli társadalmi és oktatási programokkal, főleg a kiemelt fejlesztési övezetekben. Az Ifjúság Jövője és más innovatív programoknak köszönhetően minden évben halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek és fiatalok kapják meg egy szebb jövő lehetőségét az ország egész területén.

A bevándorlás és a befogadás előmozdítása. 1948 óta a KH-UIA adományozói több mint 3 millió bevándorlót (köztük az 1990 óta a Svovjetunióból érkező egymillió új olét) segítettek új életük megalapozásában.

A zsidó és cionista oktatás fejlesztése a diaszpórában. E programok közül kiemelkedik a hosszú távú MASA program, melynek segítségével csaknem tízezer fiatal jut el minden évben Izraelbe. E programok résztvevői kimutathatóan háromszor akkora gyakorisággal vállalnak aktív részt a zsidó életben, mint azok a velük egykorúak, akik nem vettek részt ilyenben.

Az Izrael állammal való fokozott együttműködés keretében a KH felvállalta több kiemelt nemzeti fontosságú új projekt támogatását. Ezek között is különleges fontosságot élvez a miniszterelnöki hivatal kezdeményezte Nemzeti Emlékhelyek Öröksége projekt, melynek célja megőrizni és ápolni a zsidó nép kulturális és történelmi örökségét Izrael földjén. A KH vállalta, hogy forrásokat teremtsen, melyek lehetővé teszik a kormány programjának megvalósítását és hatásának kiterjesztését.

Gyorssegély válsághelyzetekben

Az évek során a Keren Hayesod megnőtt és globális szervezetté vált, több mint hatvan kampányt működ-

tet a világ negyven országában. E kampányok jelentős részében aktív szerepet vállal a szervezet női tagozata, valamint a fiatal vezetőség tagozat. A KH vezetői és aktivistái segítségével öt kontinensre kiterjedő együttműködési hálózatot működtet, melynek fő célja, hogy erősítse a szétszórásban élő zsidó közösségek kapcsolatát nemzeti otthonukkal.

A szervezet 90 éves múltja alatt a KH támogatói bizonyították, hogy mindig készek Izrael állam megsegítésére azonnali, hirtelen támadt szükséghelyzetekben, legyen ez háborúk, biztonsági vészhelyzetek vagy bármilyen más válságok ideje alatt. Ennek eklatáns példáját láthatjuk a Karmel hegyen 2010 decemberében pusztító katasztrofális hatású erdőtűz idején. A KH-UIA azonnali kampányt indított a károsultak megsegítésére, melynek része volt többek között a sérült tűzoltók gyógykezelése, a traumatizált gyerekek és fiatalok számára programok szervezése és a lángok martalékkává lett Yemin Orde Ifjúsági Falu újjáépítésére adott anyagi segély.

„A Keren Hayesod rendkívül hálás támogatói ezreinek, akik Izrael és a Karmel segítségére siettek a katasztrófa alatt és azt követően” – mondta a KH elnöke, *Eliezer (Moodi) Sandberg*.

A jövő

Az előbb említetthez hasonló, rendkívüli gyűjtések kiegészítik a KH rendszeres kampányait, amelyek a szervezet minden évi forrásteremtő erőfeszítéseinek fundamentumát képezik. A támogatók számára lehetőség van „tervezett adományozásra” hagyatéki és alapítványi letétek létrehozatalával. E módszer megteremt az adományozó számára a lehetőséget, hogy egy olyan alap létrehozásával, mely mindörökké megőrizi az jótévő emlékét, hozzájáruljon Izrael és a zsidó nép folyamatos megsegítéséhez.

www.kh-uia.org.il
legacy@kh-uia.org.il

Látogassa meg Facebook-oldalunkat.

Eli Keidar

A zsidó jog alapjai

„En a Talmudban kevésbé vagyok jártos, de a zsidó vallást tartalmazó öszövétségi szentírást, a zsidók bibliáját, hitének, erkölcsének, ókori történetének summáját, szellemét, lelkét ismerem. Látom benne a személyes egy Isten hitét a legfenségesebb tűzzel izzani; látom a törvényt, melyben az isteni bölcsesség szent ihlete világol; látom a prófétákat, amint a jövőmondás csodálatos extázisában emeli fel őket a szabadító Istenbe vetett remény.” A szerző, *Szathmáry Béla*, előszavában idézi *Balthazár Dezső* református püspök szavait, s így folytatta: „Az igazi kereszténységnek ebből a perspektívából lehet a zsidó vallást, a zsidó vallásosságot megérteni és egyúttal megbecsülni a zsidóságban azt az alapot, amelyen a kereszténység felépült. Azt a múltat, amelyből a kereszténység jellege kifejlődhetett.” A fenti kiállításért a sárospataki ortodox zsidóság a Sínai-hegyi kinyilatkoztatás ünnepén imába foglalta a nevet. (A sárospataki főrabbi templomi beszéde 1917. május 27-én hangzott el, sávuotkor.)

„Most, több mint fél évszázaddal a holokauszt után, egy új évezred küszöbén gondolhatjuk-e másként a kereszténység viszonyát a zsidósághoz és a zsidóságot a kereszténységhez?” – folytatja előszavát a szerző. „A zsidóság válsága több annál, hogy elfogadjon egy természetfölötti hatalmasságot létezőnek, vallási szabályai egyben a mindennapi élet törvényeit is jelentik számára.”

„A zsidóság helyes megítéléséhez törekednünk kell annak megismerésére (...) Ebben az összeállításban a jog szerepének és fejlődésének alakulása jelöli ki ezt az utat. Azt kísérel meg bemutatni, hogy honnan, milyen úton jött a zsidóság, végül ma milyen feltételek teremtik meg az együttélés lehetőségét (...) Ez a könyv (...) nem vállalkozhat a zsidó jogot a maga teljességében, valamennyi jogágán keresztül bemutatni (...) A lényegét és a jellemzőit kívánja megragadni még befogadható részletességgel és terjedelemben.”

Ezt követően kellene ismertetnem A ZSIDÓ JOG FORRÁSA; A ZSIDÓ BÜNTETŐJOG; A ZSIDÓK JOGI HELYZETE MAGYARORSZÁGON főfejezeteket, azok összes alfejezeteivel. A kritikus azon olvasókra bízta a könyv megközelítően objektív megítélését, akik vállalkoznak egy más gondolkodásmódot, más kutatóúton járó – tisztességes szándékában nem vitatható – szerző könyvének a bemutatására, részletei levezetésére. (*Szathmáry Béla: A zsidó jog alapjai. Századvég – LUX Budapest, 190 oldal.*)

Frideczky Frigyes

Korsó Kumránból

Egy érintetlen, lepecsételt korsó történetét Izraelben, Kumránban, nem messze attól a helytől, ahol a holt-tengeri tegerceket találták.

A korsó tartalmát egy nemzetközi kutatócsoport elemezte, amely vizsgálati eredményeiről az Archaeometry című szaklapban számolt be. Mint a szerzők kiemelték tanulmányukban, nagy ritkaságnak számít egy érintetlen ókori tárolóedény előkerülése. A felfedezés egyedülálló lehetőséget biztosított a korsó tartalmának elemzésére – olvasható a The Archaeology News Network régészeti oldalon.

Az edényt 2004-ben tárták fel, mindössze 50 méterre Kumránból, egy olyan lakatlan helyen, amely egykoron mezőgazdasági terület lehetett. A korsó mellett az ásatások során állati csontok, valamint cserépedény-töredékek kerültek napvilágra. Amikor kinyitották a korsót és kamerát eresztettek le az edény belsejébe, kiderült,

hogy az alját három centiméteres üledékréteg borítja. Az ezt követő vegyelemzések kimutatták, hogy az edény gipszet tartalmaz, valamint kis mennyiségben faszenet is találtak. Utóbbi radiokarbonos vizsgálata során kiderült, hogy a faszenet valamikor i.e. 100 és i.u. 15 között használhatták, vagyis abban a periódusban, amikor Kumrán lakott volt.

Miután kiderítették, hogy a korsó nem tartalmaz más anyagokat, a kutatókat az a kérdés kezdte el foglalkoztatni, hogy Kumrán lakói miért pecsételték le egy gipszet tartalmazó korsót. A legkézenfekvőbb magyarázat szerint a kumrániak korsókban szállították a gipszet, amelyet burkolóanyagként vagy a víztárolók, vízvezetékek szigetelésére használtak. Az is előfordulhatott, hogy a gipsz segítségével csupán az adott korsót „szigetelték”, amelyet vízhozásra vagy egyéb folyadék tárolására használhattak.

A Kumrán-hegység egyik barlangjában 1947-ben fedezték fel a holt-tengeri tegercek első darabjait. A későbbiek során több mint 900 tegerck került elő. Kezdetben a tudósok azt feltételezték, hogy a tegercek szerzői az esszénus közösség tagjai voltak, az utóbbi időben viszont olyan nézetek láttak napvilágot, hogy a Kumrán-hegységben a Hasmoneus dinasztia (Kr. e. 141 – Kr. e. 37) idején előretolt katonai állás lehetett.

„Kumrán nem volt alkalmas arra, hogy ellenálljon egy ellenséges támadásnak, viszont kiválóan megfelelt arra, hogy innen ellenőrizzék a szárazföldi és vízi közlekedést a Holt-tenger partvidékén” – hangsúlyozzák ezzel kapcsolatban *Juval Peleg* és *Jitzak Magen* izraeli régészek. Kutatásaik szerint a hasmoneus katonák Kr. e. 63 táján, a rómaiak megérkezése után hagyták el Kumrán. Ezt követően a civil népesség telepedett itt le, amely fazekassággal foglalkozott. Az izraeli régészek szerint a tegercek nem a helyszínen íródtak, hanem Kr. u. 70 táján, amikor kitört a felkelés a rómaiak ellen, a Jeruzsálemből elmenekülők hozták a kéziratokat magukkal. „Kumrán volt a végső menedékük” – hangsúlyozta *Juval Peleg*.

Robert Cargill, a Los Angeles-i Kaliforniai Egyetem (UCLA) kutatója ugyan egyetért azzal, hogy a barlangok katonai megfigyelőállások voltak kezdetben, ám a helyszínen tintatarók is előkerültek. „Valakik valamiképp írtak Kumránban” – jegyezte meg az amerikai kutató, hozzátéve, hogy Kr. e. 70-ben, a rómaiak érkezése előtt a barlangok lakói gondosan elrejtették a tegerceket, majd elmenekültek.

(Index)

JAKOV BARZILAI

A mosoly

Apám csak szelíden mosolygott tovább, akkor is, amikor szétnyíltak a kapuszárnyak és a két csontváz-ló bevonzolta a kocsit a fősorakoztató tér közepére.

A kiéhezett lovak arca épp olyan emberi volt, mint a behorpadt halottaké. Apám csak ült a kocsiderékben és mosolygott. A lovak tudták, hol kell megállniuk, szó nélkül is.

Volt valami szívét-szorogató bánat ezekben az állatokban. Anyám azt hitte, hogy Apám mondani akar neki valamit, de egyfolytában csak mosolygott.

A lovak csánkjai havasok voltak, havasak, mint az egész tábor.

Amikor újra ránéztem Apára, aggódni kezdtem, hogy halálra fázhatsz, s eltorzul majd az arca is, mint a halottaké, de semmi rémség, Apám szótlanul mosolygott tovább.

Később már attól féltem: tüdőgyulladást kap szerencsétlen, s mégse volt erőm odakiáltani neki.

Kis idő múlva odaiültettek Apám mellé egy embert, a poklok emberénél is ijesztőbb volt.

Azt gondoltam, hogy ez majd elrontja a kedvet, de tévedtem megint, mosolya még a régi volt.

Aztán újabb és újabb elnémultakat hoztak, s amikor már nem volt több hely másutt, Apám testére dobálták őket, és én rettegtem, hogy megfullad alattuk, de ő csak mosolygott tovább.

Már-már boldog voltam, hogy nem fázik meg. És amikor megtelt a kocsiderék és teste fölött ott doncolódott egy halom ember, a lovak megindultak a rakománnyal a kapu felé.

Anyám a bal karjára ültette kishúgomat, s a jobb kezével az én kezemet szorította meg, és elindultunk a hóban, kísértük a nyokogó kocsit.

Nagyapa, aki alig vonszolta magát, megszorította bal kezemet, és azt mondta:

Mondd utánam, kis unokám:

„nyíljon meg és szenteltesd meg az ég”

és én utánamondtam.

Anyám szemei ekkor eredtek meg, parázsló könnyecskéi fölégették a havat a lábunk alatt.

És amikor a kocsit után becsukódott a szárnyas kapu, nem láttam többé Apám arcát, csak a mosolya sugárzott felém

a fájdalmas hó didergő tömegéből.

Szefárd zsinagóga az indiai Cochinban

A holokauszt baba

Elek Judit filmjét, a Visszatérést a díszbemutatón volt szerencsém végignézni. Ilyenkor még a nézőtér is izgalmas, mert körülöttem ültek a film készítői. Kivéve Berger László operatőrt, akit nem lehet elég hangosan dicsérni, és aki nem mellesleg Elek Judit fia.

Ha bárki azt hinné (engem is beleértve), hogy a holokausztról már mindent láttunk, mindent hallottunk, hát téved. Úgy látszik, még ember él a Földön, ez a téma nem hagyja nyugodni a művészetet. (Sem.)

Fejbekólintós képsorral indul a mozi, olyan gyönyörű a táj, hogy az már fáj. Sziklák, tenger, és a távolból zsidó zsolnárokat fú a szél. Kati édesapját búcsúztatják a rabbik, és az elhunytak az volt a kívánsága, hogy a tengerbe szórják a hamvait. Bár a zsidó vallás ezt szigorúan tiltja, de mégis előfordul, pláne a távoli Svédországban. Kati mellett a férje, a kislánya, és egy fiatal nő. Ez utóbbiról csak nehezen volt megfeythető, hogy ki légyen.

Kathleen Gati

A 80-as években játszódó történetben részesei vagyunk a jelennek, és megtapasztaljuk a múltat. Szinte egy időben kapjuk a két időszávot.

Mindkét sáv egy Erdélyből megmenekült asszonyé, akit Kathleen Gati alakít csaknem (?) szenzációsan. A jelzőn kicsit elbizonytalanodtam, mert nem illik ide. Ez egy gyönyörű szomorú történet, amit nem lehet szenzációsan játszani. Csak nagyon jól. Katinak visszatérő rémál-

mai vannak a holokauszt idejéről, azt álmodja, hogy meztelenül fut az SS-ek sorfala között az édesanyja. Mivel ő csak 7 éves volt és kicsi, elbújták a vonat alatt. Így hát a szerelvény nélküle zakatolt egészen valamelyik haláltáborig. Ezt a „nélküliséget” nem tudja magának még 40 év múlva sem megbocsátani. Szenvedéseit látva, neurológus férje azt ajánlja, hogy menjenek vissza Erdélybe a gyökerekhez, hátha megszabadul rémálmaiktól és régi önmagától.

Minden beszéd helyett, elég, ha látjuk, hogy autójuk, melyben négyen ülnek és bebocsátásra várnak Ceausescu Romániájába. A szögesdrótot, az órákig tartó vacakolást, amit visszakapják útleveleiket. A szabad világból érkezők döbbenetét. A gyerekek pisilni kell, aztán éhes, aztán szomjas, aztán énekelni akar, aztán... semmi nincs a helyén. Csak Kati fogadja viszonylag nyugalommal a semmit, hiszen neki minden fűnél, minden háznál előjönnek a gyerekkor képei. Elsősorban Sándoré, akivel sokat játszottak együtt. Sándor még annak is tanúja volt, ahogy elásta az erdészházban a babáját. És amikor azt kérdezte tőle, hogy miért ássa el, ő azt mondta: hogy ne vigyék el a németek.

Az autót is főszereplője lett a filmnek. Mert olyan szép, mint a Hargita, a Fogarasi-havasok, de akár csak egyetlen fája is a Kárpátoknak óriási szépség. Ember nem láthat minden nap ilyen csodát, mint amilyen az operatőr (jó anyagból) alkotott. Így aztán még nagyobb lett a kontraszt: gyönyörű táj, ronda világ.

A cselekmény fut egy másik, egy erdélyi szálon is. Sándor tíz éve élt házasságban és imádta a feleségét. Viszont mint ellenálló apa, nem akart ebbe a diktatúrába gyermeket nemzeni. Egy napon úgy megy haza, hogy a pincében, ahol a cefre hordókban állt, holtan találja nejét egy férfi alatt. A mustgáz vitte el őket. Neje annyira akart gyereket, hogy még ezt is bevállalta. Sándor egy kis kerülő után, felmegy az erdészházba és önkezével vet véget életének.

Kati pont arra jár és a security berángatja az erdészházba. Faggatni kezdik: mondja meg azonnal, hogy miért jött ide, hogyan akarta Sándort kicsémpészni az országból. Trallala. Kati percekig fájón néma, aztán megszólal: a babámért jöttem. Majd tíz körmével elkezdi ázni, és megtalálja az évtizedekkel ezelőtt elrejtett babát. Sándor holttestére helyezi, mint egy ereklyét. Ez ugyanis nem egy sima baba, ez egy holokauszt túlélő baba. Úgy érzi (mi is), hogy most már végérvényesen eltemette a múltját.

És végre elkezdhet élni.

Bozsán Eta

Elhunyt Bősze Péter (1935–2011)

Egyszer már felsikított, hogy nem akar meghalni. Igaz, ekkor csak nyolc éves volt és a gettóban rettegett. Volt is oka rá, hiszen a nyilasok anyukáját akarták mellőle elvinni, mire a nagymama addig harcolt, míg őt vitték el Bergen-Belsenbe. Egészen 1944. előtti szépnek mondható gyerekkora volt. A Király utca 85-ben laktak Lehel Györggyel és Szőnyi Olgával egy házban. Alul a nagyszülőknek fűdőszoba szaktüzetük volt. (Vagy, ahogy ő mondta: „felmenőim klozterkereskedők voltak.”) Aztán jött 44 és édesapját elvitték, aki végül is a hosszú vándorlás után Kőszegen halt meg lefagyott lábbal, 39 éves korában.

Később iskolatársai voltak Léner Péter színigazgató és Kardos Péter főrebi úr is. Színészmesterséget Rózsashegyi Kálmánál tanult. Miskolc, Vidám Színpad és a Mikroszkóp voltak főbb állomáshelyei. „Névadója” Ruttkai Ottó volt, aki Böhmről Bősze Péterre „keresztelte”. Ranschburg Jenő szerint, – aki tíz éves kora óta ismerte – hitt az isteni gondviselésben.

Halála mindenki számára megdöbbentő, de nekem egy kicsit még jobban. A múlt héten még láttam a Tabi-est délelőtti főpróbáján, (címe Kabaré retro), melyben nem kevés szerepe volt. Csodálkoztam is a mellettem ülőknek, vajon hogyan tud ennyi új szöveget megtanulni. Mit megtanulni! Eljátszani! Úgy pattogott, úgy poénkodott, mint aki ezer évig nem hagyja abba.

Nevét soha nem hozták a címlapok, a tévé beszélgetős műsoraiba sohasem hívták. Amolyan úriemberként maga elé engedte a fél világot, a kisember magas figuráját hozta. Inkább maradt a háttérben, ahol bőségesen kárpótolta őt a színészet a nevetetés és a közönség tapsa. Pedig de tudott beszélgetni! Késő, de elárulom, hogy nagyon is színes ember volt, aki imádott, ahogy mifelénk mondják, smúzolni. Egyszer interjút készítettem vele, de alig tudtam magamhoz ragadni a szót. Többé nem hallgathatlak. Édes Péter! Hiányolni fognak a kabarében és a nézőtérén egyaránt.

-bozsi-

Az Élet Menete Budapest
2011. április 17. vasárnap
www.eletmenete.hu

Kedves Barataink!
Az idei évben is, hamarosan elérkezik a személyi jövedelem adóbevallásnak határideje. Amennyiben még nem döntött adója civil szervezeteknek felajánlható 1%-ról, kérjük, gondoljon ránk.
Ajánlja fel jövedelem adója 1%-át civil alapítványunk számára.
Ehhez nem kell egyebet tennie, mint mellékelnie egy nyilatkozatot adóbevallásához, amelyben kijelenti, hogy adója 1%-át a 1818184053-1-42 adószámú, Az Élet Menete Alapítványnak kívánja felajánlani.
Az Élet Menete emlékprogram jóval több, mint egy hagyományos megemlékezés. Ugyannyira szól a jelenről, mint ahogy a múlttról. Csak a múlt megértése és tudomásulvétele tud segíteni abban, hogy sikeresen felkészítse az emberiséget a jelen gonoszágaival való küzdelemre!
Támogatását előre is köszönjük. Az Élet Menete Alapítvány önkéntesei

SPÁNN GÁBOR

Manna

A közelmúltban a József körúton nyitottak egy kis élelmiszerboltot. Ez még önmagában nem hír. Sűrűn tanúi vagyunk, hogy hétfői napon csábító akciós termékekkel kinyit egy közért, és pénteken már a végleges bezárása miatt vásárolhatunk olcsón. Ez már a mi piacgazdaságunk ismertetőjegye. Ez az üzlet két dologról vált híressé. Mint mindnyájan tudjuk, ebben a mediatisztált világban mindennek neve van, mégpedig kötelezően jól csengő. Ma ugyebár a WC-s néni egészségügyi projektmenedzsernek becézik, tehát nincs mit csodálkozni azon, hogy ez az élelmiszerbolt a Manna nevet kapta. Ez volt az egyik nevezetesség. A másik, hogy – talán egyetlenként – a hét minden napján egész évben 24 órát tart nyitva, tehát azt lehet mondani, hogy megvalósult a kiskereskedelmi perpetuum mobile.

Egy zsidó ember nemrégiben megkívánt egy kaukázusi kefir. Mivel a már említett kis nonstop élelmiszerbolt közel volt a munkahelyéhez, ide ment be megvenni. Szépen sorakoztak a pult előtt a vásárlók, és miközben csodálták a teli polcokat, beszélgettek. Két asszony a zsidó ember előtt a bolt nevét tárgyalta. Az egyik megkérdezte: szerinted mi a fenét jelent az, hogy manna, merthogy odakint ez világú? A másik kész volt a magyarázattal: az, kérlek szépen, nem manna, hanem valójában Anna, csak biztos a reklámosoknak volt egy fölös m betűje, és eladták az üzlet tulajdonosának. Igaz, hogy a mannának nincs értelme, de gondolom, más is rájött, hogy az igazi neve Anna.

Sorra került a zsidó ember, és miután már nem álltak mögötte, szóba elegedett az eladónővel. Mondja, kedves! Maga legalább tudja, hogy mit jelent a manna?

A fiatal eladólány megszeppent: kérem, én nemrégem vagyok itt, fogalmam sincs, hogy mit jelent a bolt neve, és örülök, ha megtanulom az árakat.

A zsidó ember ekkor elkezdte mesélni a József körüti eladónőnek a tórai magyarázatot: Amikor Mózes kivette a zsidókat Egyiptomból, hosszú sivatagi vándorlás várt rájuk. Mikor már sem inni-, sem ennielőlük nem volt, Mózes Istenhez fordult segítségért. És Isten válaszolt neki: szőlj a sziklához, és vizet fogsz kapni, az élelmiszeredről pedig én gondoskodom! És akkor a bibliai történet szerint Mózes a botjával ráütött a sziklára, amiből ezután tiszta, friss, hideg víz fakadt. Ahogy tovább vándoroltak, egyszer csak az égből elkezdett hullani egy ismeretlen ennivaló, és ezt nevezték mannának! A vándorló népek nem volt más dolga, mint összeszedni a homokból a mannát, és ki-ki jól lakhatott belőle. Isten kegyelme odáig terjedt, hogy gondoskodott arról is, az egyhangú táplálék ne keserítse meg a vándorok életét. Tudniillik, amikor valaki a szájába vette ezt az égi gyümölcsöt, annak mindig olyan íze lett, mint amilyen ételre az éhes gondolatban vágyott.

Az eladónő szeme kitérte a csodálkozástól, és így szólt a zsidó emberhez: nahát, uram! Ha nem jön be, és ezt nem mondja el, én sosem tudtam volna meg, hogy ilyen híres a mi kis üzletünk. Nézzen körül, és lássa be, hogy tulajdonképpen mi is megfélemlünk a bibliai mannának, elvégre mindenféle ízt megtalál a polcokon.

Köszönöm az élvezetes előadást, egyébként – nyújtotta a kezét a kis eladólány – Manci vagyok, az eladó, nappal!

A zsidó ember körülnézett, és így felelt: hát igen, majdnem mindenben megfelel üzletük a tórai történetnek, de van egy kis bökkenő. Az Úristen, amikor Mózeset biztosította arról, hogy minden napra elegendő manna hull majd az égből, hozzátette: pénteken mindig két napra valót gyűjtsenek, mert tudjátok, hogy törvényem szerint szombat nem szabad dolgozni! Maguk pedig ugyebár mindig nyitva vannak...

Végül a zsidó ember – nem lévén ortodox – elfogadta az eladólány keznyújtását, és ennyit felelt: dr. Schöner Alfréd vagyok, és rabbi éjjel-nappal!

100 TEMPLOMI KONCERT
MÁGA ZOLTÁN
ÉS MŰVÉSZ BARÁTAI
TOKODY ILONA
SZAKCSI LAKATOS BÉLA
ZSÉDA FEKE PÁL
ÉS MEGLEPETÉSVENDÉGEK
MŰSORVEZETŐ-HÁZIGAZDA:
DR. FRÖLICH RÓBERT FŐRABBI
A JÓTÉKONYSÁGI KONCERT FŐVÉDNÖKEI:
DR. ERDŐ PÉTER
BIBOROS PRÍMÁS, ÉRSEK
ÉS PROF. DR. SCHWEITZER JÓZSEF
ORSZÁGOS NYUGALMAZOTT FŐRABBI
PURIMI JÓTÉKONYSÁGI KONCERT
DOHÁNY UTCAI ZSINAGÓGA
2011. MÁRCIUS 20. 18.00
www.dohany-zsinagoga.hu • www.magazoltan.hu • www.eletmenete.hu
www.jegy.hu